

ПАГОНЯ

STOWARZYSZENIE MUZEUM
OSRODEK KULTURY BIALORSKIEJ
• HAJNOWSK
17-200 Hajnowka, ul. 3 Maja 42
tel. (086) 682 28 89
BIBLIOTEKA
4r iswepi

РЭГІЯНАЛЬНЫ АГЛЯД: ГОРАДНЯ — ВІЛЬНЯ — БЕЛАСТОК

ЗАСНАВАНА ў 1920 г.

№ 28 (42)

10—16 верасня 1993 года

Кошт 10 рублёў

Лісты да ЛІКВІДАТАР. Апавядае былы галоў-
БУТРАСА ГАЛІ. ўрачч Брагінскай райбальніцы.

ПСЫ ВАЙНЫ. Пра палякаў-
наёмнікаў. Перадрук.

ПРАГРАМА ТЭЛЕБАЧАННЯ на тыд-
зень: Менск — Варшава — Масква.

ПАД АПЕКАЙ МІЛІЦЫ

Хоць і забараніў гарадзенскі гарвы-
канкам ініцыятыўнай групе правесці
святочныя мерапрыемствы, прысьве-
чаныя ўгодкам вялікай перамогі вояў
ВКЛ над Масковіяй у 1514 годзе пад
Воршай, але сьвята адбылося.

Рэй вёў старшыня гарадзенскай
рады БНФ спадар Кастусь Жынь. Па
яго камандзе шыхт па Савецкай
вуліцы рушыў пад дзяржаўнымі сым-
болямі. Шэсьце суправаджалася сьпе-
вамі ў выкананні хору «Паходня».
Затым у старым парку ля брацкай
магілы загінуўшым у ВОВ шэсьце
прывітаў народны дэпутат РБ М. Мар-
кевіч, сябра БСДГ М. Патрэба, прафэ-
сар А. Пяткевіч.

Пасьля вітальных слоў адбылося
ўрачыстае прыняццё прысягі, якую
ўзялі прыкладна 40 чалавек, сярод
якіх 2 жанчыны. Далей шыхт рушыў
з запаленымі паходнямі да Каложскай
гары, дзе ўшэнаваў хвілінай маўчань-
ня гэрою Грунвальдзкай перамогі.

Як ня дзіва, але калёну дэман-
странтаў на працягу ўсіх мерапрыем-
стваў апыкала мноства міліцыянтаў на
машынах ДАІ. Вось і дай веры, што ў
дзяржаве дэфіцыт паліва.

Г. АСТРОУСКІ.

ВІЛЬНЯ. 1—2 верасня сталіцу Летувы наве-
даў міністр замежных справаў Беларусі П. Кра-
ўчанка. Ён прадставіў часовага паверанага ў
справах РБ у Летуве У. Шчаснага. Спадар Шчасны
разам з паслом Летувы на Беларусі сп. Аўгулісам
наведваў рэдакцыю газеты «Наша Ніва».

Пасольства Беларусі праз некаторы час
адчыніцца на вул. Навасібірская.

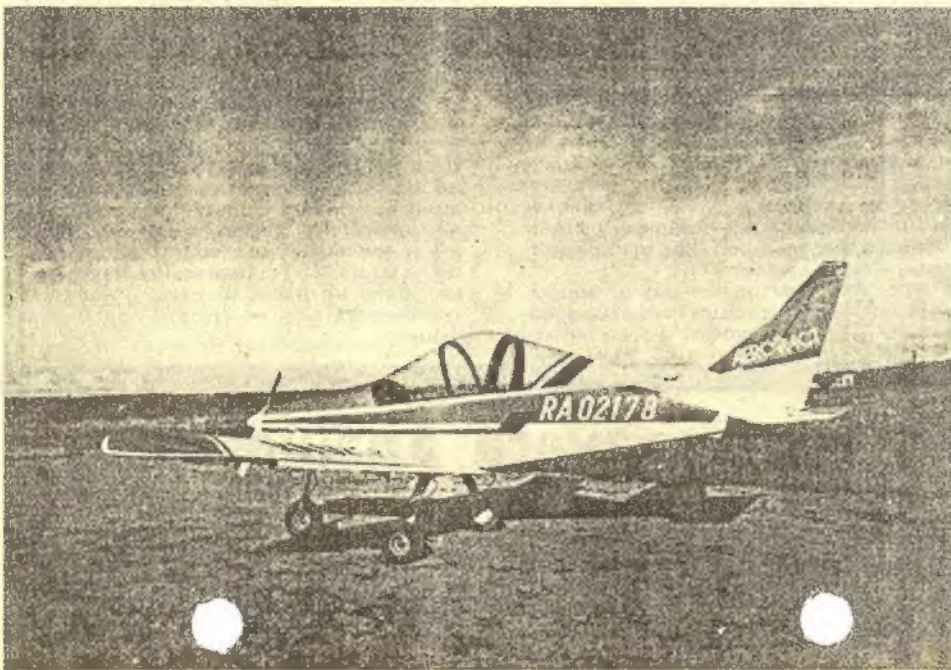
Р. МЕНДЖЫБОЎСКІ.

Мытны падатак дойчмаркамі

Газэта «Пагоня» ўжо паведам-
ляла, што на лётнае поле аэрадро-
му Абухава штодзённа прыязм-
ляюцца па некалькі пасажырскіх
самалётаў нямецкай авіякампаніі
«Лёфтганза». Як стала вядома
з кампэтэнтных крыніц, нямецкія
авіятары пераважна лётаюць мар-
шрутам Дзюсэльдорф — Караган-
да й Бон — Навасібірск, робячы
ў Горадні дазапраўку палівам.
Беларускія мытнікі й памежныя
службы вядуць мытны кантроль,
экспэртызу й удакладненне ўсёй
дакумэнтацыі.

Дарэчы, з пасажыраў, якія
ляцяць у вышэйназваныя гарады
Расіі й Казахстану, нашы мытнікі
бяруць транзітны падатак 50 дой-
чмарак за некалькі гадзін зна-
ходжаньня ў зале адпачынку
аэрапорту.

Г. У.

Вымушаная пасадка

Першае, што пачулі лётчыкі
французскага спартыўнага самалё-
ту з Тулузы, які зрабілі вымуша-
ную пасадку на лётным полі
аэрапорту Абухава, ад акружыў-
шых іх памежнікаў, мытнікаў
і службоўцаў аэрапорту — плаці-
це штраф памерам 35 тысяч
рублёў. Як стала вядома, пасьля
перамоў і ўдакладнення прычы-
ны пасадкі, наш бок адмяніў сваё

рашэньне, але не дазволіў ска-
рыстаць яшчэ раз сваю ўзлётна-
пасадачную паласу. Таму, каб
самалёту апынуцца на вызначы-
мым месцы — у старым гарадзен-
скім аэрапорце — гарадзенскаму
камэрсанту Г. С., які, дарэчы,
набыў гэты самалёт з мэтай
заснаваньня ў Горадні прыватнага
авіяцыйнага клубу, давялося
транспартаваць сваю пакупку аж
да Караліно на аўтапрычэпе.

Г. У.

«Працаваць на сваёй зямлі й гаварыць сваёй мовай»

Пад такім лёзунгам выставіў
сваю выбарчую праграму Бела-
рускі Саюз у Польшчы. У экана-
мічнай сфэры перавага аддаецца
абароне эканамічных інтарэсаў
беларускай меншасці ў вёсках
і гарадах, асабліва — беластоцкай
сельскай гаспадарцы перад банк-
руцтвам і заняўбаньнем. У сфэры
культурна-асьветнай і рэлігійнай,
паводле праграмы, не павінна
чыніцца аніякіх перашкодаў для
самарэалізацыі беларускай нацы-

янальнай меншасці.

Выбарчы камітэт Управы Бела-
рускага Саюза зарэгістраваў у Бе-
ластоцкай ваяводзкай выбарчай
камісіі свой сьпіс № 25 кандыда-
таў у Сойм РП. У яго ліку
дзесяць асобаў, усе мужчыны:
Антон Мірановіч, Ян Сычэўскі,
Мікола Бушко, Мікола Ваўранюк,
Мікола Валіцкі, Сяргей Лукашук,
Пятро Прышчэпка, Пятро Крук,
Сяргей Шчыгал, Пятро Багройскі.

Усе яны народжаныя на Бела-
сточчыне, узростам ад 34 да
56 год. Сярод іх ёсьць вясковыя
гаспадары, бізнэсмэны, настаўнікі,
навукоўцы, інжынэры.

У мінулыя выбары беларусы ня
мелі поспеху. Сярод галоўных
прычын гэтага была разьядна-
насьць: адныя лічылі сябе па-
лешукамі, іншыя русінамі, тутэй-
шымі, праўдападобна, яцвягамі

да палякаў або ўкраінцаў, трэція
вызначаліся толькі паводле рэлі-
гіі. Ня дзіва, што ці не галоўным
шанцам для беларускіх палітыкаў
сёлета будзе менавіта апірышча
на праваслаўную царкву.

Выбары адбудуцца 19 верасня.
Хацелася б, канешне, каб нашыя
беларусы ў Польшчы гэтым разам
выступілі больш удала й правялі
ў Сойм аднаго з дзесяці сваіх
кандыдатаў.

Р. МЕНДЖЫБОЎСКІ.

Г. У.

Чырвоныя памешчыкі хлусяць

Ужо нават былы наш прэзідэнт М. С. Гарбачоў, які да апошняга трымаўся за сацыялістычны выбар, прызнае, што рэформы яму патрэбна было распачынаць з сельскай гаспадаркі. Дайшло, хоць і са спазненнем, што ведаючы ва ўсім свеце, у чым многія краіны пераканаліся на ўласным вопыце.

«Патрабуюць разабрацца калгасы, — лямантуе чырвоныя памешчыкі, — а ўсіх сялян хочучы зрабіць парабкамі ў фэрмэраў». Хто патрабуе — аб гэтым маўчаць. Бо няма ў нас на Беларусі экстрэмістаў-самазайцаў, якія не разумеюць, што адначасна прымушаны разгон калгасаў прывядзе хіба да голаду.

Другі «козыр» прыхільнікаў калектывнай уласнасці на зямлю — ня хочучы нашы сяляне станацца фэрмэрамі. А каб выглядаць ён больш пераканаўча, абавязваюцца на сацыяльна-апытаны. Згодна з імі, маўляў, вельмі мізэрны працэнт людзей дасягнуў да гатоўнасці ўзяць зямлю ва ўласнасць.

Ня вельмі верыцца ў аб'ектыўнасць такіх апытанняў, бо вынікі, перш за ўсё, залежаць ад мэты тых, хто іх праводзіў. А калі сапраўды ў нас так мала патэнцыяльных «аднаасобнікаў», то ўсё роўна хлусяць тыя, хто кажае гэтым фактам.

У сувязі з гэтым не могу не ўгадаць эпізод са свайго школьнага дзяцінства. Купіла аднойчы мая маці два дзесяткі інкубатарскіх куранят. Высыпала іх на падлогу кухні, палобалася, а потым схамянулася:

— Дык Марцін жа іх усіх пажрэ!

Што рабіць?

Марцін — наш вельмі драпежны сібірска кат, які ўжо і за дарослымі суседзкімі курантамі цікаваў. Але, ведаючы тое-сёе аб умоўных рэфлексах, я супакой маці: не зачэпіць ён кураня. Запрасіў на кухню Марціна й левай рукой працягнуў яму цёплы пушысты камочак. Той, ашчэрыўшыся, кінуўся на ласунак. Але, атрымаўшы моцную пстрычку па носе, падаўся назад. Зноў прапаноўвае кураня ў зноў — па носе. Пасля пятай спробы паласавання Марцін пачаў уцякаць ад кураняці. І запамніў навуку на ўсё жыццё. Бачылі б вы, як пазней былы драпежнік саступаў месца ляманці з малаком любому нахабнаму кураняці. Вэгетарыянец — дык годзе.

Несумненна, пра ўмоўныя рэфлексы ведалі і тыя, хто з нашага народа сем дзесяцігоддзяў мэтадычна й бязлітасна выбіваў нават думкі аб уласнай зямлі. А цяпер вось ужо цэлыя пяць гадоў яшчэ дражняцца з сялянінамі: бяры зямлю. Калі ж паверыць і адважыцца хто — па носе. Хто-ніхто ўсё ж, нягледзячы на пстрычкі, з неверагоднымі цяжкасцямі стаў фэрмэрам. Ды і тым не пазайздросціш.

Атрымліваецца нешта накшталт таго, як старэйшыя ў дзяцінстве вучылі нас плаваць — папросту кідалі з берага на глыбіню. Як выбірацца з яе — твой клопат.

Але і гэтая жорсткасць нашых «настаўнікаў» падаецца нявіннай забавай. Бо нас, калі добра наглытаемся

вады, усё ж выцягвалі. Савецкія ж фэрмэры ў вір самастойнага гаспадарання трапляюць збытанымі па руках і нагах. І з поўным усьведамленнем таго, што на дапамогу ніхто не прыйдзе. Наадварот — утопяць пры першым зручным выпадку.

Летась прагрэмеў на ўсю Беларусь фэрмэр Муравіцкі з Салігорскага раёну, які чамусьці не выкапаў адзін з дванаццаці гектараў сваёй бульбы. Райвыканкам строга папярэдзіў яго: калі падобнае паўторыцца, развітаеся з зямлёю. Сёлета строга наказалі яшчэ некалькім фэрмэрам.

Ня ведаю, ці цікавіліся раённыя начальнікі, чаму небарака Муравіцкі не выкапаў той злэшчасны гектар. Можна, не было чаго капаць з-за неверагодна засушлівага лета? Можна, сілаў не ставала? Але прыцыпавася да яго правілі ўнікальную. І не выпадковую. Асабліва калі ўлічыць, што кожны год сотні салігорцаў на дармаўшчыну назапашваюцца на зіму капустай з убранных толькі з большага прыгарадных калгасных палеткаў. Што летась з бурчанай плантацыі ля Пагоста тыя, хто не ленаваўся, машынамі звозілі салодкія карэньні. І гэта пасля ўборкі, у лістападзе. На самагонку, напэўна. Што па ўсёй Беларусі бульбы ў зямлі на калгасных палетках застаецца да паловы ці нават больш. Гэта зразумела, прывычна, даравальна, усім вядома й апраўдваецца непераадыльнымі цяжкасцямі. Адказнасці, натуральна, ніхто не нясе. Фэрмэра, нават за дробязныя хібы — адразу пад пазногаць.

Таго самага, каму не даюць крэдытаў, зямлі ва ўласнасць, тэхнікі — нічога, каб мог стаць на ногі. Не даюць сьвядома, наўмысна. Каб адбіць ахвоту да зямлі ў яго й тых, хто бачыць ягоня пакуты. А яшчэ — каб мець падставы хлусьліва сцвярджаць, што «фермеры страну не накормят», «наши люди отвергают частную собственность на землю».

Кажаце, мала ў нас фэрмэраў? Так. Але яны ёсць, нягледзячы ні на што. І гэта — самы пераканаўчы доказ таго, якая невынішчальная ў нашага народа цяга да ўласнай зямлі. Яна ў шмат разоў мацнейшая, чым нават (прабачце за параўнаньне) прагнасць памянёнага кота Марціна да кураняці. Памятаеце: каб адбіць ахвоту да яе, хапіла ўсяго пяці пстрычак...

Вывад са сказанага такі: якім бы нізкім ня быў працэнт жадаючых самастойна гаспадарыць на зямлі, ён даказвае адваротнае таму, што безкарэсьліва сцвярджаюць прыхільнікі калгасаў са старшыняўскімі партфэліямі. Паспрабавалі б хіць прэзспэрыментаваць усім наяўным фэрмэрам і арандатарам (без ніякіх прывілеяў) даць людзям магчымасць — і праз пару гадоў аб'ектыўная статыстыка, калі яна да таго часу зьявіцца, адзначыць выбуховы рост прыхільнікаў прыватнай уласнасці на зямлю. Ды не зробіць ніхто падобнага эксперымэнту, бо заканадаўчыя нашы (тыя ж самыя «чырвоныя памешчыкі») ўсё разумеюць і так. А таму ня будучь секчы сук, на якім сядзяць.

В. МУРЫЛЕУ,
г. Салігорск.

Аб захаванні грамадзкага адзінства Супольная заява

Эканамічны й палітычны крызіс, у якім апынулася Беларусь, відавочны: спыняюцца прадпрыемствы, вымушана не працуюць людзі. Кіраўніцтва краіны, выбранае й прызначанае ў часы СССР і панавання КПСС, аказалася няздольным праводзіць эканамічныя рэформы й кіраваць новаю незалежнаю дзяржавай. Стары дыскрэдытаваны рэжым стаў на шлях адмаўлення ад нейтралітэту, ад прагрэсіўных рэформаў, ад незалежнасці Беларусі, на шлях супрацоўніцтва з рэакцыйнымі, камуністычнымі, імперскімі коламі Расіі. Гэтыя колы зацікаўлены ў тым, каб захаваць у Беларусі расейскія войскі, паласу супрацьпаветранай і супрацьракетнай абароны Масквы, базы стратэгічных і тактычных ракет — фактычна пакінуць Беларусь у стане краіны-залежнасці.

Сутнасць змовы — у тым, каб, штучна стварыўшы эканамічныя цяжкасці, прымушчы Беларусь уступіць у сістэму калектывнай бязспекі і ў вайсковы саюз з Расеяй, ліквідаваць нашу дзяржаўную незалежнасць. Выкарыстоўваюцца паліўна-энергетычны, шантаж і ствараецца штучны дэфіцыт нафты; адбываецца грубы націск

на беларускую фінансаво-кредытную сістэму; арганізуюцца розныя палітычныя акцыі.

У Беларусі колі не было міжнародна-най варажнёсці, і шчасце наша ў тым, што яе няма і цяпер, у няпростыя крызісныя часы. Але пракамуністычныя, праімперскія сілы ня трацяць надзеі справакаваць у Беларусі сутычкі на нацыянальна-моўнай глебе, унесці ў краіну нестабільнасць і стварыць, такім чынам, падставы для амацавання таталітарнага імперскага рэжыму.

Раздзімаецца надуманая праблема дзяржаўнага двухмоўя. Чарговаю спробаю распаліць напружанасць стала задума правядзення «кангрэсу народаў Беларусі», з якой выступілі арганізацыі камуністычнага ды імперскага кірунку, аб'яднаныя ў «Народное движение белоруссии». Сама назва меркаванага мерапрыемства выклікала абурэнне сваёй правакацыйнасцю. Бо народ Беларусі — адзін, ён ня дзеліцца па этнічна-моўных прыкметах; народ Беларусі — гэта ўсе мы разам: і беларусы, і прадстаўнікі нацыянальна-меншасцяў. Нездарма, атры-

маўшы адмову з боку арганізацыі нацыянальна-меншасцяў, ініцыятары мерапрыемства вымусілі былі ўнесці змену ў яго назву (і гэтак не «народаў», а «народа Беларусі»).

Адсутнасць паўнамоцнага прадстаўніцтва ператварае гэтую акцыю ў палітычны фарс. Арганізатары «кангрэсу» нікога, акрамя саміх сябе, не прадстаўляюць, аднак збіраюцца прыняць на ім патрабаванне аб сваёй незалежнасці нашае краіны і канфэдэрацыю з Расеяй. Але ж сапраўдную думку народу

Ад Беларускага Народнага Фронту «Адраджэнне» — Язюк Пазыняк.

Ад Беларускай сацыял-дэмакратычнай Грамады — Алег Трусаў.

Ад Згуртавання беларускіх татар «Аль-Кітаб» — Барыс Шабановіч.

Ад Саюзу Палякаў Беларусі — Тадэвуш Гавін.

Ад Свабоднага прафсаюзу Беларусі — Генадзь Быкаў.

Ад Асацыяцыі Украінцаў Беларусі «Ватра» — Багдан Міхайлюк.

Ад Беларускай сялянскай партыі — Іван Нікітчанка.

Ад Аб'яднаных беларускіх хрысціянскіх арганізацый і суполак — Леанід Левін.

Ад Таварыства немцаў Беларусі «Адраджэнне» (Беларуская цэнтра нямецкай культуры) —

Аляксандр Майсэр.

Ад Беларуска-Літоўскага Задзіночання — Ян Войніч.

Ад Жаноцкага хрысціянска-дэмакратычнага руху Беларусі — Людміла Пеціна.

Ад Згуртавання беларускіх сьвету «Вацкішчына» — Ганна Сурман.

Ад Аб'яднанай дэмакратычнай партыі Беларусі — Станіслаў Гусак.

Ад Нацыянальна-дэмакратычнай партыі Беларусі — Аляксандр Апышка.

26 жніўня 1993 г.
г. Менск.

Лісты да Бутраса Галі

Абставіны рэдка бываюць спрыяльнымі.
Дзюла Ійеш.

1. «Пагранцы»

Палеткі на ўзгорках, блакіт, лес, рака. Усе з сабакамі, выгульваецца ката, прычым, на павадку, адныя вы. Выгляд у яго надзвычай годны, а вочы — разумныя, як ня ў кожнага чалавека. Вы яго называеце «кот-сапіенс».

Надвор'е вельмі няпэўнае: аблогі, сонца, парывісты вецер, «цяжарныя» вільгаццё хмары, імжака, дождж. Калі ўзыходзіш на пагорак, бачыш адно ўзараную цёмную зямлю ды бруднае неба, узгадваецца карціна Фэрдынанда Рушчыцы, якой ніхто з вас ня бачыў у арыгінале.

Часам вашага ката, нібы таго сабаку, як панясе па жоўтай колкай пожні! Ажно пяты мільгаццё. Ледзьве паспяваеш сьледам шырокім крокам бегма. Гэта ў вас называецца «беларускія пагранцы пры ахоце» сьвяшчэнных таджыцкіх рубяжоў.

2. Рэцыдыў юдафобіі

А вось Бядуля, ён жа — Самуіл Плаўнік? А ці шыра ў яго гэта было,

а ці ня з пэўнай сваёй мэтай ён унядрыўся ў нашу беларускую літаратуру? Як пачуеш такое, дык і сам задумаешся: а, можа, й напэўна ня ўсё так проста? Ён, здаецца, недзе ў Міры вучыўся ў ішыбоце або ў гэшэфе, ці як там іхнія школьні называліся...

Раней іх у душы неадлюбівалі, самі ня ведаючы завошта. Ну, відаць за тое ж, за што й пацыфістаў або Папу Рымскага. Палітыка партыі была такая. Неадлюбівалі таксама й тых, хто размаўляў па-беларуску: пісьменьнікі, лепшыя за іншых хочучы здавацца. Цяпер тым нярэдка зайздросцяць, бо яны могуць, а мы — не, апынуцца дзесь у абяцаным мейсцы — ішыбоце, кнэсэце або нават у кібуцы.

Міжволі пачынаеш у думках аналізаваць прозьвішчы. Калі на «-ін» сканчаецца, дык значыцца — іхні? А вось беларускія вайскоўцы маёр Маркоўкін ды палкоўнік Картошкін, пілот сталічнага авіятрады Кукушкін, шафёр гарадскога аўтобуса Лож-

кін — яны што — таксама... Прозьвішчы даволі карыкатурныя. Але кібуц ім усё ж ня сьвеціць.

3. Брочы са страчаным тэрмінам

Два гады жывём, лічы, у сваёй дзяржаве. Здаецца, нарэшце крыху змалела наша нянавісць, бо паслабланутая напруга, страх. Але наша нянавісць адружная ад іхняй. Мы ненавідзелі іх з-за ганебнага цяжару быць парывамі на сваёй зямлі, бо спрабавалі ня здрадзіць ёй. Мурынамі з белай скурай зрабілі нас яны, якія прадавалі Яе нават не за юдавы срэбнікі, за нішто, дзеля сваёй рабскай прыемнасці. Наша нянавісць была нядобрай, але вымушанай, таму бязкрыўдна-абарончай.

Яны ненавідзелі й ненавідзяць інакш. Раней — ад моцы, цяпер — ад бязсілля. Два гады яны спываюць бы атрутай сваёй нямоглай нянавісцю. Спадзяванне ў тым, што яны таксама крыху стаміліся ненавідзець. Нявера ж у тым, што калі яны

перастануць ненавідзець, дык перастануць быць самі сабой, што, думаецца, ужо немагчыма.

Наша з імі адрознасць: мы ня можам жыць нармальна ў бязконцы напружанні ды нянавісці. Яны ня могуць жыць без нянавісці, гінуць без яе. Мы — рэдкае рыба стронга, якая можа існаваць толькі ў чыстай вадзе.

Адзін дасведчаны чалавек з усьмешкай заспакой мяне: марныя іхнія спадзяванні. Дзе аднойчы адчынілася амэрыканскае пасольства, яно застанецца назаўсёды. А значыцца, усе яны памруць ад уласнай нянавісці, калі не захочуць жыць, як усе нармальныя людзі ва ўсім свеце. Ягоня б словы ды Богу — у вушы.

Мы хочам жыць як людзі (я ня маю на ўвазе тут ступень замкнёнасці), а ня члены ячэйкі, віньцікі, шасьцярэнькі, працоўныя масы, «на-сельніцтва» краіны, сацыялістычнага ЛАГЕРА й г. д. Але савецкі вірус шашалем энтузія знішчае «волю» надалей. Некаторыя з нас, на якімі

Ноччу служба даведак маўчыць

Вельмі часта пасля 24 гадзін на Гарадзенскім чыгуначным вакзале можна пачуць, як людзі пытаюцца адзін аднаго, на якую калію прыбывае той ці іншы цягнік. Убачыўшы святло дызэля, жадаючыя ехаць спяшаюцца на перон, несучы ў руках цяжкія валізкі, кайстры. Больш дужыя распытваюць натоўп, спрабуючы знайсці выгоды месцы.

Мітусяцца людзі, крычаць, лаюцца, а служба інфармацыі вакзалу маўчыць. Маўляў, разбярэцца самі. Дзякуючы такой «паслужэ» пасажыры губляюць шмат часу, сілаў, энэргіі, нэрваў, а здарэцца нават, сеўшы ня ў свой цягнік, праяжджаюць некалькі прыпынкаў, пакуль разбярэцца, што памыліліся.

Аднаўляюцца старажытныя касцёлы і будуюцца новыя

Каб захаваць старажытныя касцёлы як духоўную і культурную спадчыну беларускага народа, кіраўніцтва Гарадзенска-каталіцкай эпархіі падрыхтавала зварот да ўладаў з просьбай аб дапамозе сродкамі ў аднаўленьні ў іх касцёла і кляштара (помніка архітэктуры першай паловы XVIII стагоддзя). Свае высілкі Гарадзенская каталіцкая эпархія накіроўвае ня толькі на аднаўленьне даўніны, але і робіць захады па стварэньню новых прыходаў. Бадай збудаваны касцёл у вёсцы Масты Правыя Мастоўскага раёну, а таксама створаны прыход у вёсцы Азёры. Плянуюцца з цягам часу збудаваньні новых касцёлаў у мікрараёнах Вішнявец і Дзевятюка ў Горадні.

Дарэчы, на сёньняшні дзень на Гарадзеншчыне стала працуе 175 касцёлаў, у якіх вядуць службу 75 ксяндзоў.

На патрэбы сэмінарыі

Кіраўніцтвам Гарадзенскай каталіцкай эпархіі прыкладваюцца намаганьні на тое, каб улады Горадні перадалі вуліцкі калегіюм на патрэбы духоўнай сэмінарыі. Робіцца гэта таму, што сэмінарыя адчувае вялікі недахоп памяшканьняў для сэмінарыстаў, якіх на сёньняшні дзень навучаецца тут 85 чалавек. Сёлета пасьпяхова здалі іспыты яшчэ 26 жадаючых атрымаць духоўную адукацыю.

Г. У.

«Увожаемые товарищи...»

Першага верасня... Дзень ведаў. Пачатак навучальнага году. У школах — сьвяточныя лінейкі, прамовы, віншаваньні. Ва Уселябскай СШ, што на Наваградчыне, таксама адбылося падобнае мерапрыемства. Але ўражаньні засталіся самыя кепскія. Быццам бы не ў суверэннай Беларусі знаходзіцца школа, а ў «Северо-Западном крае».

Яшчэ перад пачаткам лінейкі з праграмаваўніка некалькі разоў прагучала адна толькі песня: «... В этот погожий сентябрьский денёк...». Нібы ва ўсёй школе не знайшлося ў фанатэцы анвідной беларускай песні, хоць бы «Спадчына» ці «Мой родны кут». Але каб сваё, беларускае. Лінейку адкрыла прамовай дырэктар школы Т. М. Анцух, якая пачала казаць словамі «Увожаемые товарищи...», і размаўляла выклічна на расейскай мове. Хоць сама яна з вёскі, вучылася ў беларускай школе і мову нашую нядрэнна ведае. На чужой мове выступаў і былы завуч школы У. С. Стома.

Уселябская школа — беларуская, а вось адміністрацыя школы, выходзіць, — сьвядомыя «расейцы». Узяліся пытаньне — якое нацыяналь-

нае й патрыятычнае выхаваньне атрымаюць вучні пад кіраўніцтвам такой адміністрацыі? Наогул, прамовы дырэктары, завучы й настаўнікі былі поўнасьцю «нэйтральнымі», ня дай Бог, хоць словам згадаць Беларусь. У нядаўнім мінулым пад савецкімі гімназдыманамі чырвоны сьцяг. Цяпер стрыжаны для сьцяга самотна тырчыць ля школы. Бел-чырвоныя-белы «товарищи» не сьпяшаюцца падымаць. Хіба чакаюць, што яшчэ вернецца мінулы рэжым.

На лінейцы прысутнічалі й выступалі госьці: старшыня мясцовага калгасу й старшыня Уселябскага сельсавету. Свае прамовы яны таксама казалі парасейску. Есьць добрая прымаўка: рыба гніе з галавы. Гэта значыць: ад начальства ідзе ўсё добрае ці кепскае. Вось такія сярэднія начальнікі — завучы, дырэктары, старшыні — і працягаюць палітыку русіфікацыі, прыкладаюць усе намаганьні, каб народ не загаварыў на роднай мове. Ня дзіва, што менавіта над Уселябскім сельсаветам ці не адным з апошніх у раёне залунаў наш сьцяг.

Праўда, настаўнікі выступалі на роднай мове. Але ці шмат яны могуць зрабіць для Беларусі пад кіраўніцтвам кансэрватыўнай адміністрацыі школы?

Самым дзікім і агідным быў так званы літмантаж: вясковых беларускіх дзетак прымусілі чытаць «стишки» на чужынскай мове. Як быццам беларускія паэты не пісалі вершаў пра школу. Вось так і «насаждаюць» дзецям чужое, нянаснае, адбіраючы ў іх нашу гісторыю, мову, культуру.

Аднак былі віншаваньні, кветкі, шчаслівыя ўсьмешкі. Пачаўся чарговы школьны год. Для ўсіх прыемным і хваляючым быў першы званок: адзінаццацікласнік Мікола Пісар з крошчай-першакласніцай на рукаваўшай строй вучняў, звонячы ў прыгожы званочак. На гэтым мерапрыемстве й скончылася.

А ўсё ж сьвята не атрымалася. Адапты «Северо-Западного края» з маўклівай згоды большасці ў парламэнце працягваюць русіфікацыю нават у беларускіх школах. І адчуваюць сябе выдатна. Што ім праграма нацыянальнага выхаваньня, што ім Закон аб мовах! Яны гнуць сваю лінію. Правільна робяць у краінах Балтыі: там начальнікі, які ня ўмеюць ці не жадаюць размаўляць на дзяржаўнай мове, проста вызвалюць ад пасады. Вой, як далёка нам да балтаў.

А. ПЯТКЕВІЧ,
в. Уселяб.

Мэліярацыя выйшла бокам

Да навадненьняў на Палесьсі прызвычаліся, як і прызвычаліся да таго, што з бяды палешукам даведзецца шукаць выйсьце саматужна. Не адцяліваліся людзі, а спакойна ўзяліся ратаваць тое, што яшчэ засталася. Часам, стоячы па калена ў вадзе, дзядулі й бабулі сваімі старажытнымі прыладамі — сярпом і касой — збіралі збожжа. Пакуль улады выяўлялі страты й памеры паводкі, ўзгаднялі з вярхамі шлях рашэньня, прасілі дапамогі з гораду, працавітыя старыя на сваіх пляхох выканалі значны аб'ём працы.

Падаспеўшая падмога з боку грамадзянскай абароны, працоўных калектываў, мясцовых заводаў значна палегчыла выправаньні вяскоўцаў. Але радавацца ло ранавата. Рэкі й рачулки палескай поймы бурлілі, асабліва неўтаймаванай была Прыпяць з яе самым вялікім правабярэжным прытокам Гарыньню. За некалькі дзён яны заталілі амаль усю заходнюю частку Палесься. Найбольш пацярпелі ад гэтага прытоку вады Столінскі раён Берасьцейскай вобласці й Жыткавіцкі раён на Гомельшчыне. Вада разбурыла ў гэтых раёнах дамбы, заліла мноства вёсак, палёў. Размыла дарогі, пазрывала масты.

Палешука не палохаве плясканьне вады ў шыбы ўласнай хаты, бо ля ложка, дзе вадзі да калена, стаіць лодка, на якой без перашкод можна ўкрытыя момант ад «ехаць на

больш сухое месца. Жывёла й куры ўжо даўно ў небясьпечным месцы, ля хаты толькі качкі ды гусі. Пачуўшы словы спагады, мае землякі ўсімлююцца, а часам з шырым палескім гумарам жартуюць — «от пійдэ вода зыстыля й вы пйдэте, а мы тут застанэмосья». І як у пацверджаньне сказанаму, на сьвяты і ў нядрэлю ідуць на імшу ў царкву.

Разуменьне дарогі ў Палесьсі вельмі ўмоўнае, хоць і да мэліярацыі была ўзьведзена безліч насыпных дарог. Але амаль кожную вясну паводка рабіла прамыны шырынёй ў дзесяткі, а часам і ў сотні мэтраў, і зноўку пачыналася бездарожжа. Палёў у нашым краі было таксама небагата. Займае чы пераважна самыя высокія ўзгоркі. Таму нават у час вялікіх навадненьняў не заліваліся вадой.

На жаль, тыя, хто захацеў убачыць Палесьсе другой жытніцай СССР, пачалі татальную асушку балотаў. Адгарадзілі ад рэк заліўныя лугі, балоты, пралажылі ў іх дрэнажныя сістэмы і ўтварылі палі, якія вельмі часта не давалі аніякага плёну, бо ў мокрывы гадзі на гэтых палатках усё выкісала, а ў сухія заўжды не наліваўся колас. Памятаю, колькі працы й высілкаў забіралі гэтыя савецкія палі ў маіх аднавяскоўцаў.

Сёлета, стаўшы ўласнікамі зямлі, засялілі вяскоўцы збожжам і засадзілі бульбай свае надзелы на тых змэліяраваных палатках. Бульбянішчы

з'ягнулі пад вадой, а збажыну часткова змаглі ўратаваць. Людзі думаюць, адкуль чакаць дапамогі, бо дзяржава абяцае даць калгасам грошы, фураж і насенне, а пра прыватных падворкі ў паставах ураду мовы амаль не вядзецца. Некаторыя, больш няўрымсьлівыя, зьбіраюцца самастойна ехаць у Расею ды на Украіну, каб здабыць там на насенне пуд-два збожжа й бульбы.

Мой жа бацька мае іншую думку. Ён кажа, што аднавіць палеткі ўласнікам павінна дзяржава, бо гэта па яе загаду дзяржаўны дасьледчы ўстановай распрацавалі праграму перабудовы жыцьця на Палесьсі, прыдумалі асушку. Калісьці, калі не было ахоўных дамбаў, ўзгадвае бацька, вада проста рассякалася па балотах, ствараючы адметныя ўмовы існаваньня птушкам, рыбе, дапамагала вада й росту траваў. Мы прызвычаліся да такіх умоў жыцьця. Былі выдатнымі рыбакамі, паляўнічымі, жывёлаводамі. Аднак з-за гідрамэліярацыі ўсё страцілі, а наўзамен атрымалі навадненьні.

Паводкі гэтай сёлета чакалі, надта ж насычарожвала Прыпяць ўзімку неаднаразовым выхадам з берагоў. Аднак, як высветлілася, гэта не ўстрымоўвала мясцовыя ўлады. Канешне, пазьбегнуць бяды было складана, але падрыхтавацца й зьменшыць яе вынікі было магчыма.

Г. АСТРОЎСКІ.

жаль, ненавідзяць таксама адзін аднаго, будучы на супольнай «барыкадзе». Справа, эрэшты, звычайная. Апроч нежаданьня спавядаць янычарства, у астатнім мы — самыя звычайныя людзі, якіх мала ў чым з'яўляюць блізу два тысячагоддзі хрысьціянства.

Небасьпечна, што мы прыпадобіліся да іх, культывуючы нібы пакаёвыя кветкі або кактусы на падаконьні — адмоўныя пачуцьці ў саміх сабе. Для іх страх з нянавісьцю — нутранае паліва, лепшае ад бялкоў з вугляводамі, салодкіх наркотык. Мы і яны. А народ недзе збоку, на пэрыфэрыі. Як толькі сістэма паволі зрабілася менш жаклівай, народ ужо не адчуваў ані страху нават да якога-небудзь амэрыканскага імпрэзіялізму, ані нянавісьці да душманаў, чырвоных кхмэраў або паўднёва-афрыканскіх расістаў. Адаптаваўся. Народу стала зручна жыць. Сёньня ён пачуўся няпэўна, захацеў назад у ціхае балота, дзе не было ніякага суверэнітэту, але затое паўсюдна прадавалася гарэлка па 3.62.

Але нельга, здаецца, увайсці ў адную раку двойчы.

4. Костка

Памятаю пачуцьцё няёмкасьці, сораму, прыкрасьці ад ліста пісьменьнікаў у ЦК КПБ пра беларускую мову. Гадзі са тры ўжо мінула. Наўная вера ў тое, што добры цар ня ведае аб

тым, што чыніцца на ўскраінах... Ім было выдатна вядома, што тутакж мясцовая КПСС бадай за галоўную сваю вымогу заўжды падсвадомала мела — вынішчэньне адусюль рэшткаў беларускага духу. І ёй яны румзалі ў камізэльку! Якая толькі што дадаткова забараніла наш сьцяг з Пагоняй, як дробная зладзейка, недарэчна ўпісавшы пункт пра сымбаль у пастаноўку аб нейкіх там выхах кааператываў. Усё разам — сучэльны фарс! Канешне, спадзяваньне пакідае нас апошнім. Так, але яны нічога не спадзяваліся (хіба толькі якія недарэкі, калі ёсьць сярод іх), папросту, аднойчы ўпэкаўшыся ў членства, лічылі сумленным гуляць у гэтую гульню да канца.

Памятаю выдатна тэлетрансляцыю 26 лютага 90-га году з сэсіі БССР. Паважаны сп. Гілевіч пэрліў з трыбуны перад залай, якая мала не храла, заплюшчыўшы вочы, паляхала на поўную пашчу, нават калупалася ў носе, у лепшым разе тупа глядзела перад сабой. «Высокапаважаны сход». Шкада было прамоўцы. Ягоны выступ быў зусім не патрэбны, дакладней, меў адно рытуальную функцыю. Але ён гэтага, мабыць, ня ведаў, бо ня меў спадзяваньня на станоўчы вынік. Як і большасць з нас, эрэшты. ЦК аднак, напярэдадні ўжо вырашыла кінуць гэтую костку — Закон пра беларускую мову, які б ні да чаго й нікога не абавязваў.

Каб закон дзеіў, патрэбны дзьве абавязковыя ўмовы: мэханізмы выкананьня й пакараньня, а таксама загад (?) ворганам юстыцыі, каб яны пільнавалі, як ён выконваецца...

Тры гадзі гэтая мова — «Дзяржаўная». Закон для аматараў выконваюць адныя энтузіясты, сутыкаючыся на кожным кроку з цяжкасьцямі, перашкодамі, сабатажам і зьдзекам.

Цікава сабе паспрабаваць уявіць, як правільна дорожняга руху, уяўляючы, выконваюць толькі адзінкі-энтузіясты.

ТБМ сёньня зьяўляецца да ўсіх прыхільным: дапамагае, спрыяе! А мы ўсё й так выконваем. Марны голас. Накшталт успамыненнага ліста ў ЦК КПБ. У небеларускай дзяржаве беларуская мова ня можа быць дзяржаўнай! Хіба дзесяць на Маўрыкіі. Гадоў праз 50. Калі тамака раптам пачнуць нараджацца выклочна мурны-беларусы...

5. Дзьве тысячы за «Беларускіх пісьменьнікаў»

Апошнім часам у Горадні зачыніліся дзьве кнігарні, дагэтуль не адноўлены «Букініст». У астатніх беларускія аддзелы сьцяліся нібы чыгрыная скура. Па-першае, нарэшце сьпісалі ў макулатуру выданьні застойных часоў, у большасці выпадкаў

заслужана. А па-другое, адна па адной пачалі зьяўляцца кніжкі, на праўду цікавыя чытачам. Яны добра раскупляюцца, але тыражы маюць невялікія, паступаюць у малой колькасьці. У кнігарнях, апарыўшыся на гарачым, і на халоднае дзьмухаюць, амаль не заказваюць беларускую літаратуру.

Кніжка нарэшце зрабілася з ідэялягічнага фетыша таварам, беларуская таксама. Пры дэфіцыце тавару ягоны кошт падвышаецца, усё паводле рынкавых законаў. У кнігарні «Школьнік» паявілася шафка з беларускімі кніжкамі па камісійных цэнах. «Беларусь пад нямецкай акупацыяй» Ю. Туронка — 600 рублёў (пачатковая цана — 50), «3. Пазыняк. Сапраўднае аблічча» — 300 (50), «Беларусы ў ЗША» В. Кіпеля — 900 (200), факсімілье «Пад сінім небам» Н. Арсеньевай — 300 (хіба каштавала каля 50), «Сповідзь» Л. Геніюш — 300 (50), «Крокі гісторыі» А. Калубовіча — 700 (60), «Кароткі нарыс гісторыі дзяржавы і права Беларусі» Я. Юхо — 700 (125), другі том «Беларускіх пісьменьнікаў» — 2000 (375).

Ня ведаю, ці пакуплялі гэтыя кніжкі, але праз некаторы час засталіся толькі дзьве з іх — В. Кіпеля і Ю. Туронка. Ведаю, аднак, дакладна, што адзін мой прыяцель набыў менавіта гэтыя дзьве кніжкі ў гэтым камісійным адзеле.

(Працяг на 4-й стар.)

Сем год мінула з таго часу, калі фактычна ўся зямля Беларусі была зацярэная чарнобыльскім попелам. Пра трагедыю нашай дзяржавы напісана шмат. Але пра тое, як пакутавалі асобныя людзі, сказана мала. Сёння газета «Пагоня» друкуе апавяд былога галоўнага лекара ЦРБ г. п. Нароўля Віктара Жука.

Я вырас у вёсцы й таму, як кожны вясковы жыхар, любіў рана ўстаць, прайсціся. У гэтую ноч таксама ня спалася, бо ноч была цёплая, зорная. На двары пачало ўжо шарэць. Устаўшы з ложка, падышоў да вакна, адхіліў фіранку й хацеў разпасце-жыць яго... Раптам усё навокал задрыжэла. Дрыгат узмацняўся з хуткасцю маланкі, з вокнаў майго дому пасыпалася шкло, а мяне самога кінула на падлогу. Напачатку палічыў, што гэта землятрус, стаў чакаць наступнага штуршка, але яго чамусьці ўсё не было. Жонка й дзеці таксама ўсхваліліся з ложкаў, у вачох быў страх. Я ўзняўся з падлогі, паспрабаваў супакоіць іх. Гаварыў нешта нахшталт: ня бойцеся, мы жывем у аднапавярховым доме. Жонка была ў роспачы й сказала, што трэба хутчэй уцякаць, бо атрымаецца, як у Ашхабадзе ў пачатку пяцідзсятых. Каб паказаць сябе смелым, я падышоў да разбітага вакна й паглядзеў ў яго. Ад таго, што ўбачыў, скланулася сэрца: неба, якое нейкую хвіліну таму зіхацела зоркамі, было зацягнута смугой, якая шырылася й шырылася. Ніжэй смугі небакарай быў заліты чырвоным колерам, які зіхацеў жудаснымі адценнямі.

Людзі павыбігалі з хатаў на вуліцу й ўзіраліся на незвычайнае відовішча. Апануўшыся, мы ўсе таксама далучыліся да суседзяў. Каб лепей бачыць пажар, увесь натоўп рушыў за пасёлка. Ідучы разам з усімі, я чуў размовы, што пажар здарыўся, відаць, на Чарнобыльскай АЭС. Да самага відна фактычна ўся Нароўля глядзела на ўспышкі поўнямі, а з неба на непакрытыя галовы, плечы й рукі асдаў пыл. Толькі пры добрым свеце гэта было заўважана. Але многія бясспечна жартавалі, маўляў, ёсць нагода лішні раз схадзіць у ланцюг.

Асабіста мяне жарты не краналі. Вярэдзіў душу рокат верталётаў у небе, якія ў незлічонай колькасці ляцелі й ляцелі ў бок месца аварыі. Я разумеў, што там людзі. А пра Хірасіму й Нагасакі ўспомнілася нека неадразу. Калі сям'я села сьнедаць, я пажадаў, каб малодшая дачка ня йшла да школы, але жонка запярэчыла: усе ідуць, а чаму наша ня пойдзе? Дачка пайшла на заняткі, а я, уключыўшы радыё, спадзяваўся пачуць хоць якое паведамленне пра гэтую страшную ноч.

«Маяк», усеагульнае й рэспубліканскае радыё ігралі вясёлыя мелодыі, перадавалі праваздачныя паве-

дамленні пра ход сяўбы, пра барэлі сібірскай нафты, а пра аварыю на АЭС нават ні было намякаў.

Калі прыйшоў на працу, убачыў заклапочаныя й невясёлыя твары супрацоўнікаў. Яны, здаецца, так і чакалі ад мяне як ад галоўнага лекара нейкага паведамлення. На пяціхвілінцы я сказаў, што йду ў райкам, а ўсе няхай прыступаюць да выканання сваіх абавязкаў.

У прыймальні сакратарка па сакрэту паведаміла, што на Чарнобыльскай

Ліквідатар

атамнай электрастанцыі страшэнная аварыя, што ёсць ахвяры. Яшчэ яна дадала, што ў паветра выкінута вялікая колькасць радыёактыўных рэчываў. На пытанне, дзе сакратар, яна адказала, што той цішком на службовым легкавіку павёз сям'ю да сваякоў пад Менск і там абяцаў вярнуцца пад абед. Каб хоць штосці высветліць, я накіраваўся ў райвыканкам, але й там першыя асобы адсутнічалі. Патэлефанаваў свайму сябру ваеннаму камісару: той запэўніў, што нічога страшнага ня здарылася, бо ён мае тэлеграму з Міністэрства абароны Саюза.

Маўчаньне афіцыйных сродкаў інфармацыі павялічвала напружанне й насяццёрагу людзей. Народ пачаў хвалявацца, па райцэнтры пачалі хадзіць чуткі, што «галасы» перадавалі аб страшнай бядзе, якая спяцігла беларускі й украінскі народы. Многія людзі пачалі адмаўляцца хадзіць на палывыя работы, ня пускалі дзяцей да школы. Так цягнулася амаль тыдзень. А потым прыйшоў Першамай, і прымусова павялі на дэманстрацыі.

Прыкладна праз тыдзень пачалі з'яўляцца першыя афіцыйныя паведамленні Масквы, але ўсё было ўжо вядома ад тых, каго бяз вопраткі, рэчаў вывезлі з 30-кіламетровай зоны, й размясцілі ў піянерскіх лагерах, гатэлях, дамах адпачынку. Ачумелыя ад нечаканай бяды людзі расказвалі, што калі ўзваруўся чацьвёрты блёк, яны ўсе бегалі глядзець на пажарышча, а потым у многіх, асабліва ў дзяцей, йшла носам і ротам кроў, на целе з'яўляліся балючыя пухіры, якія потым ператваралі ў глыбокія язвы.

Мала-памалу страх пачаў перастаць у роспач. Яшчэ ўчора тыя, хто бясспечна хадзіў глядзець на пажар, былі цяпер разгубленыя й падаўленыя. Страціўшы надзею, што ўлады ім хоць чым-небудзь дапамогуць, яны пачалі ратавацца самі. На вакзалах, аўтастанцыях з'явіліся велізарныя натоўпы народу. Калі падыходзіў цягнік ці аўтобус, натоўп ашалеў кідваўся да вагонаў, дзвярэй аўтобусаў. Ніхто не звачаў на кабёт з дзецьмі, старых. Усе сьпяшаліся пакінуць ці хоць далей ад «ехаць ад страшнага месца. Хаты пусцелі, як у час эпідэміі.

Паддалася агульнаму настрою й мая жонка. Яна штодзённа гаварыла,

што трэба ратаваць дзяцей. Я параіў ёй ехаць да сваіх у Горадню. Праз тыдзень яна з дзевяцігадовай дачкою была ў стрыечнага брата. А яшчэ праз дзён дзесяць сакратар па ідэалёгіі райкама партыі запяў у мяне, дзе мая сям'я. Зразумеўшы яго запят, я паспрабаваў патлумачыць, што жонка з дачкою паехалі пагасціць нейкі час да сваякоў у Горадню. Сакратар узлаваўся, пачаў крычаць, што такія, як я, нішча аблічна партыі, і мне ня месца ў яе шэрагах. Зьбянтэжаны такой размовай, я спачатку разгубіўся, але, сьцімаўшы, куды гне справу галоўны ідэалаг раёну, нагадаў яму, як той сам знік да абеду 26 красавіка першым. Сакратар разьвішчыўся й сказаў, што я нясу паклёп, і што за гэта мяне трэба засадзіць.

Пасля размовы райкамаўцамі я зразумеў, што мне час пакідаць Нароўлю. Напісаў заяву на імя старшыні райвыканкама з просьбай вызваліць мяне з пасады галоўнага лекара ЦРБ. За такі крок мяне прыкладна паўгады не вызвалілі з пасады. Страціўшы надзею, што маю заяву хоць калі-кольвечы задаволяць, я пагрузіў рэчы ў кантэйнер і адправіў іх да свайго аднакурсніка пад Менск. Застаўшыся, як кажуць, на лёгкую руку, сьледам за рэчамі цішком ад'ехаў і сам.

Цяжкая бяда беларускага Палесся стала вядомай усім. Адных судзілі, другія засталіся без пакарання. Але ў забруджаных раёнах засталася яшчэ шмат тых, хто не пажадаў пакідаць родныя мясціны. ЦК КПСС пачаў акцыю, якая называлася новай кадровай палітыкай для пацярпелых раёнаў.

Перабраліся ў цёплыя вабласныя

фатэлі нядаўнія нараўлянскія начальнікі. На іх месца прыйшлі новыя людзі. Я ў той час працаваў звычайным лекарам паблізу Менска. Балюча было слухаць пра тое, што на зямлі, на якой жыў, працаваў, дзе нарадзіліся дзеці, няма каму дапамагчы тым, хто пакутуе ад радыёнуклідаў. Пагаварылі з жонкай і вырашылі, што будзе лепей вярнуцца ў сваю хату. Ды й Нароўля ад эпіцэнтра выбуху знаходзіцца ўсё-ткі ў 45-ці кіляметрах. Сабралі рэчы й паехалі дамоў.

Нароўля сустрэла нас запустэлай, у вачох людзей чытаўся жах, роспач за сваё існаваньне, за нашчадкаў. Як ні працавала машына прапаганды, але абмануць людзей на гэты раз не ўдалося.

Адразу з аўтавакзалу адвёз сям'ю дахаты. Сам жа накіраваўся да ўлады, каб знайсці працу па спецыяльнасці. Мне прапанавалі работу ўчастковым тэрапэўтам.

Памятаю, аднойчы разам з групай лекараў санэпідэстанцыі мы бралі аналіз вады ў вёсках, якія сталі на поўдзень ад Нароўлі. Чаго мы там толькі не знайшлі пры лабараторным даследаванні! Але асабліва шмат у вадзе было цяжкіх элементаў, такіх, як сьвінец, плутоній, стронцій. Гэтай вадой мясцовыя людзі карысталіся, пілі самі, палі хатнюю жывёлу, палівалі агароды. Калі мы пацікавіліся, чаму вясковыя дагэтуль п'юць забруджаную ваду, яны адказалі, што аб небяспецы ніхто не папярэдаў. Раней да вёскі прыяжджалі мэдыкі, бралі на пробу ваду з калодзежаў і ад'яжджалі. Вось так прыходзілася жыць тым, хто па віне дзяржавы стаў ахвярай атамнай аварыі. На календары быў ужо 1990 год, а людзей нават ніхто не папярэдаў аб тым, што вада ў вясковых студнях не прыдатная да піцця.

1990 год стаў годам, калі народ паспраўднаму адчуў тую небяспеку, што звалілася на плечы палешукоў. У шпіталі раз-пораз сталі трапляць дарослыя й дзеці з цяжкімі дыягназамі: рак крыві, скуры, страўніка. На месцы хворым дапамагчы не было чым, іх накіроўвалі ў вабласныя, рэспубліканскія й саюзнаыя анкалягічныя цэнтры. Не знайшоўшы выратавання й там, бацькі, родныя хворых пачалі апэляваць да міжнароднай супольнасці.

Не абмінула бяда й маю сям'ю. Малодшая дачка пачала нечакана занемагаць. У рэспубліканскім анкалягічным цэнтры «Бараўлянскі» паставілі ёй дыягназ: злаякасная пухліна скуры твару. Каб выратаваць дзіця, прыйшлося кідаць працу. Бадый год я не працаваў, апякаў прапарыраваную дачку. На шчасце, усё абыйшлося добра. За гэты год былі скарыстаны амаль усе сродкі, якія мы з жонкай сабралі за сумеснае жыццё.

Лісты да Бутраса Галі

(Пачатак на 2—3-й стар.).

6. Газавая атака

Здарылася так, што аднойчы мы не атрымалі з Расеі газ. Неспадзянка! Спалохаліся, закурыліся (з расейцамі кепскія жарты!). Але ня ўсе. Адзін калгасны брыгадзір з сябрамі сьпехам выехаў у Маскву. Спаткаліся з цвёрдалобымі, залилі душу: Ну яго на (...), этот суверинитет, ребята... Вярнуліся, прэс-канфэрэнцыю адразу склікалі. Паглядзець, натуральнае ГКЧП — з выгляду. Пытаюцца: а хто вас упанаважыў? З гонарам: наш дэпутаткі мандат! Выратавальнікі нацыі, дыг годзе!

Ня тое, хлопцы, ня тое. Прафэсіі, як казаў паэт; усякія патрэбны. Але няхай брыгадзір брыгадзірствуе, шацё боты шые й г. д. Інакш патрэбны высокі ўзровень асобы, які складаецца з адпаведнага выхавання, адукацыі, самаадукацыі. Патрэбны нацыянальная самасьвядомасць з патрыятызмам, дзяржаўнае мысленне ў межах сусветнай супольнасці, а ня толькі брыгадзірскага ўчастка. Калі гэтага няма, дык ня варта лезці в калашны ряд. А што мы маем? Дзяржаўніцтва-папрашай-

ніцтва, калі, выпрашваючы скарыначку, сябе прыніжана дурачком называюць. Памятаем, вывучалі: Бёт тебе челом князь Ивашка из Сызрани, раб твой і г. д. Схэма ранейшая: старшыня калгасу едзе ў раён — «выбіць», выкланчыць нешта, раёнчыкі — у вобласці, вабласныя — у рэспубліку, а тыя — у Маскву. Паняцьці «суверэнітэту», «дзяржаўнасці» застаюцца для іх словамі з тарабарскай мовы.

Што ж там з газам? Хутчэй за ўсё не заплацілі мы за яго. Калі купляеш, дык плаці. Але мы не купляем, мы — просім. Выйсцьце? «Выратавальнікі» тлумачаць: папрасіць, пакаўшыся, у Расеі крэдыт і на яго ўзяць у яе ж той газ. Спрытна, ці ж ня так?! Прыйсці ў краму, узяць тамака бохан ды яшчэ й грошы за яго. Усё гэта — правыя сьсядомага імкненія прадаць Беларусь у вечную кабалу Расеі.

«Выратавальнікі» дураць нам галаву, калі толькі, канешне, яны самі здольны разабрацца ў тым, што сакрэт усім вядомы: у Беларусі ня можа быць аніякіх праблемаў з расейскім газам! Для Расеі цяпер вельмі і вельмі важна працягнуць новы газавод у Нямеччыну. Па-

колькі ў паветры гэта зрабіць не магчыма, ён будзе наземны. З немцамі ўжо дамоўлена, з палякамі таксама. Палякі ня хочуць быць «Івашкамі». За тое, што газавод будзе пракладзены па польскай тэрыторыі, палякі атрымаюць права на пакупку чвэрці ўсяго газу, а іхняя дзяржава ўкладзе ў будаўніцтва толькі 15 працэнтаў ад усіх сродкаў. Чаго б тады той Ельцын ездзіў нядаўна ў Варшаву? Тамтэйшыя журналісты яго спыталі: а якая пазіцыя Беларусі ў гэтай справе? Адказаць, канешне, не было чаго, а разам з тым адказ заўсёды гатовы: Ну, с Белоруссией мы договоримся без проблем...

7. Радыёфобія наадварот

Апаўдае адзін дэпутат: на вуліцы спаткаў знаёмага бюракрата, як пачаў той лямантаваць, маўляў, вы не далі пабудаваць яшчэ на саюзнаыя грошы атамную станцыю ў Віцебскай вобласці, у нас не давалі Капралактам будаваць, пралезлі на гэтай хвалі ў ВС, а цяпер без энэргіі ды газу зусім загінем!

У іх заўсёды ўсё было проста: мільён чалавек туды, мільён сюды.

Кашчунна было ў тыя гады карміць беларускі народ сапсаванымі радыёнуклідамі харчамі, забараняць праўду пра Чарнобыльскую катастрофу, амаль нічога не рабіць дзеля выратавання людзей з небяспечных раёнаў, а пры гэтым яшчэ вылузацца, каб пасадзіць ужо на самой Беларусі Чарнобыльскую станцыю.

Па-першае, наўрад ці вышэй за падмуркі пасяпела б узняцца Віцебская атамная, па-другое, гэта быў дзеля «эканоміі грошай» менавіта савецкая, а значыцца — Чарнобыльская АЭС. Замежныя спецыялісты не адмаўляюць магчымасці пабудовы АЭС на Беларусі, але. Папярэдне павінен тады адбыцца рэфэрэндум сярод жыхароў краіны па гэтым пытанні. Свае адносіны павінны таксама выказаць суседнія краіны і эксперты краін Эўрапейскай Супольнасці. Будаваць можна толькі бясспечную станцыю, а гэта — 3 мільярды даляраў.

Ва ўсім сьвеце актыўна шукаюць новыя крыніцы энэргіі, адна з якіх — вадародная. Яшчэ 10 год назад беларускія навукоўцы мелі добрыя вынікі ў гэтым кірунку. Усё паганяльнаму проста: бярам ваду,

цё. Дзяржава нам нічым не дапамагла.

Заставацца надалей у Нароўлі не было сэнсу. Я сабраў неабходныя дакументы і звярнуўся ў міністэрства аховы здароўя з просьбай дапамагчы пераехаць у іншае месца. Праз пэўны тэрмін мне прыйшоў ліст з паведамленьнем, што мая просьба задаволена і што мне неабходна прыехаць у Менск. У Менску маёй сям'і было выдадзена пасьведчаньне «ліквідатараў», даведка на ільготы, на атрыманьне жылля.

У Горадні пасяліўся ў роднай сястры і больш паўгады абіваў са сваімі паперамі парогі габінэтаў. З цяжкасьцю атрымаў дзевянохпакаёвую кватэру на вул. Брыкеля.

Нярэдка ўспамінаю тую красавіцкую ноч, пажарышча і поўнае маўчаньне тых, хто ў першую чаргу павінен быў паклапаціцца пра людзей...

Г. АСТРОЎСКІ.

Опера пра Максіма Багдановіча

Як стала вядома рэдакцыі «Пагоні», кампазітар А. Бандарэнка ўзяўся напісаць оперу, прысьвечаную гарадзенскаму пэрыяду жыцьця паэта М. Багдановіча. Маэстра плянуе скончыць свой музычны твор да вясны, а затым зрабіць яе прэзэнтацыю ў вабласным драматычным тэатры.

Расейцы з гуманітарнай дапамогай на Гарадзенскай мытні

Апошнім часам на Гарадзенскім чыгуначным вакзале ізноў бывае людна. Вольныя калісьці куты застаўлены агромністымі клункамі тых, хто жадае ад'ехаць да Польшчы. Пераважная большасьць турыстаў з Расеі. Гэта і ня дзіўна — танныя расейскія тавары маюць попыт на торжышчах суседняй з намі краіны. На жаль, ў час мытнага кантролю высьвятляецца, што пераважная большасьць таго, што знаходзіцца ў кайстрах, раней трапіла ў Расейскую Фэдэрацыю як частка гуманітарнай дапамогі.

Г. У.

КАНФЭСІІ

Растаптаная памяць пра Сапегу

У мястэчку Дзярэчын на Зэльвеншчыне нарэшце адчыніўся адрамантаваны касцёл Ушэсца. Некалькі гадоў нешматлікія вернікі-каталікі ды і ўсё люд паспаліты зьбіралі ахвяраваньні, дамагаючыся дапамогі ад калгаса, але з пачаткам інфляцыі рухаць справу далей сталася немагчымым. Дзякаваць Богу, знайшоўся ў наблізкай Францыі дбайны фундаатар — спадар Кёрхнэр-Жукоўскі. У памяць памерлай жонкі, што была родам з Дзярэчына, ён дапамог адрэстаўраваць Божы Храм, які ад самае вайны выкарыстоўваўся хіба як склад для калійных угнаеньняў.

На фэст сышлося ды зьехалася безліч людства з усіх навакольных вёсак. Акрым радасных каталікоў з хрысьціянскае салідарнасьці на сьвяце прысутнічала нямала праваслаўных і нават некалькі вуніятаў. Напярэдадні слонімскае ксёндз, пад чыю пратэкцыю пакуль падпадае «малы Вэрсаль» (гэтак называў Дзярэчын у сваіх мемуарах ведамы польскі гісторык Леан Патоцкі), наведваў мясцовую школу і ў гаворцы з дзецьмі паслугоўваўся выключна беларускай мовай. У выніку чаго абнавіўшая і супаконая дзярэчынская суполка ТБМ (а тамака ёсьць і каталікі) прыйшла на сьвята без транспаранту «Мы хочам Бога ў роднай мове».

На адкрыцьці касцёлу француз-фундатар прамалю па-французку, высокія духоўныя асобы выладоўваліся па-польску, і толькі адзін слонімскае ксёндз перыядычна мовіў па-беларусу.

На француза, як на жывога мільянера, народ глядзю з удзячнасьцю і неўдаваньнем цікавасцю — тыле грошай чалавек са сваёй кішэні выдаткаваў! У прамовах высокіх духоўных асобаў людзі разумелі пятае цераз дзесятае, а таму пераважна аглядаліся навокал, шукалі знаёмых, абмяркоўвалі падвешаныя на даўгіх ланцугах і па-майстэрску выкаваныя жырандолі. Слонімскае ксяндза слухалі уважліва — а трэба сказаць, што прапаведзь па-беларуску сьвяты айцец гаворыць адмыслова.

Не абышлося і без канфузу. Старшыня меснацкавага касцельнага камітэту тутэйшая цётка Ваця Бучынская нечакана пачала чытаць свой загадкавы падрыхтаваны даклад па-польску, а стаяўшае

поруц дзяўчо спраўна пераказвала малазразумелыя думкі цёткі Ваці на «агульнадаступнай» расейскай мове. Як на добры розум — ня шкодзіла б яшчэ раз перакласьці. Не, каб адразу гаварыць цётцы так, як яна звычайна размаўляе з аднавяскоўцамі заўсёды!

Пасля афіцыйнае часткі нам удалося папрысутнічаць на сьвяточным застольі ў гаспадары Р.— аднаго з арганізатараў аднаўленьня касцёлу, «карэнага паляка». Пад час жывой зацікаўленай размовы выявілася, што для меснацкавага касцельнага браціі беларускамоўны слонімскае ксёндз — персана нон грата, бо замешаны, нібыта, у нейкіх грашовых махінацыях.

Калі прыйшла пара сьпяваць песні, гаспадар праігнараваў прапанаваны гасьцямі-праваслаўнымі гімн «Магутны Божа», а натхнёна зацягнуў: «Хасбулат удалой, пуста сакля твоя...»

Застаецца пашкадаваць, што рэстаўратары-шабашнікі, не міргнуўшы вокам, паклалі ў касцёле новую падлогу паверсе ўмураваных у ранейшую старых мармуровых плітаў з гэткамі надпісамі на латынскай мове:

Пану найлепшаму і найвялікшаму Казіміру Сапегу, паручніку войска Вялікага Княства Літоўскага, бацьку найлепшаму.

Язэпу Сапегу, дыяцэзіяльнаму кад'юнтару віленскага біскупа, рэфэрэндарыю Вялікага Княства Літоўскага, роднаму дзядзьку.

Міхалу Сапегу, падканцлеру Вялікага Княства Літоўскага, сэрца якога тут ляжыць...

Мужам, найбольш аздобленым усялякімі цнотамі, кавалерам ордэна Белага Арла...

Князь Аляксандр Сапега, граф у Чарэ, Высокім, Дзярэчын... ваявода полацкі, польны гэтан Вялікага Княства Літоўскага... паставіў гэты помнік у 1772 г.

Верагодна, надмагільныя пліты былі перацягнутыя ў касцёл (быў закладзены толькі на пачатку 20 ст.) з разбуранага кляштарна-дамініканцаў (17 ст.), які ў 1877 г. замалываў для нашчадкаў вядомы мастак Напалеон Орда.

Як вам тупаецца, братове касцельныя палякі, па надмагільных плітах кавалераў ордэна Белага Арла?

Міхась СКОБЛА, мястэчка Дзярэчын, жнівень, 1993 г.

ВІЛЬНЯ

ператвараем яе ў вадарод і кісларод. Вадарод спальваем, зноўку атрымліваючы вадку плюс энэргію.

8. Жалезная лёгіка

Наша газета, прычым заўважу, не царкоўная, бадай адзіная стала асьвятляе жыцьцё розных канфэсій, а не якой-небудзь адной. «Дзякуй» бы нам за гэта сказалі, ды прэмію, як гэта робіць, прыкладам, міліцыя. Ажно ўсё атрымліваецца наадварот. Тэлефануе ў рэдакцыю адзін вабласны чыноўнік ды пачынае пагражаць судом. Пачакайце, у чым рэч? Аказваецца, адзін наш матэрыял называўся «У апэзіцыі да праваслаўя і каталіцызму». Заглавак сапраўды ня надта ўдалы, але апэзіцыя яшчэ не канфрантацыя. Далей, нас абвінавачваюць, што «Добрая вестка», пра якую ішла мова, зарэгістравана не як рэлігійная, а як грамадзянская суполка. А мы тут прычым? Далей, мы прыхільна напісалі пра лютэранскую суполку, якая — а-я-яй! — дамагаецца кірхі, каб памясьціць у ёй «камэрцыйную структуру». Яшчэ не дамаглася, а ўжо ўсё вядома. Разьведка працуе! Пачакайце, гэта для вас усё жартачкі, а вось выснова функцыянера вельмі пракурорская: «Пагоня» распальвае на Гарадзеншчыне рэлігійную канфрантацыю...

Пазяхнуць нават хочацца, бо ўсё наскрозь відно, асломная гэта справа. Калі ў перабудову зьмянілася рэлігій-

ная палітыка, ЦК КПБ гэтак з'арыентавала свае адпаведныя органы: беларускую вунію не пушчаць, астатніх таксама асабліва не заахвочваць, а маскоўскай — зьлёнае сьвятло. Мудрая палітыка ажыццяўляецца і сёньня. А вінаваты, канешне, журналісты, якія імкнуцца абараніць пакрыўджаных.

Або ўзяць іншы прыклад. Не пусьцілі патрыярхі Папу Рымскага ў Маскву на 1000-годдзе хрсту, хоць ён і прасіўся. Мабыць, гэта не па-хрысьціянску, але «Пагоня» у гэтым не вінавата, паведамляць — задача прэсы. Паўтару яшчэ раз: журналісты, адрозна ад некаторых чыноўнікаў, лічаць сваім людзікам абавязкам абараняць кволага, а ня моцнага, таго, хто ў ласцы ва ўлады. І гэтак паўсюдна. Маскоўскія журналісты абураны новым законам, які абмяжоўвае ў Расеі дзейнасьць прапаведнікаў іншых канфэсій, робячы праваслаўе дзяржаўнай рэлігіяй. У нас дэ-факта то ж самае. У сатэлітных дзяржаўках заўсёды так.

9. Мягказначныя парушальнікі

Адзін мой калега быў уражаны тым, што, працуючы ў расейскай газэце, я размаўляў па-беларуску. Паводле яго лёгікі супрацоўнікі беларускіх газэт павінны былі тады размаўляць па-беларуску. Жыцьцё гэта не пацвярджала. Было гэта пац-

гадоў таму. Сёньня ніхто яшчэ не пацярпеў за невыкананьне моўнага закону. А вось энтузіястаў у нас вельмі ня любяць.

Пачну далёк. Вось, дапусьцім, гэрэлка. Ёсьць аматары. Але калі яе на каве настаяць або сьлівоўку зрабіць. Цымус! Гэта і з вылегчанай беларускай мовай. Ёсьць аснова, але замала яе. Няма смаку, водару! Дзіва што, бо саўнаркам справу залатвіў, а ў 59-м яе крыху падправілі, але ўсё адно «сівухай» тхне. Скалечаныя гісторыя, літаратура, мова, правапіс. Так быць не павінна! Але ёсьць. Аднак калі ў гісторыі, літаратуры, нешта рэпрэсаванае ўжо ўдалося вярнуць, дык правапіс той жа да сёньня крыкма крычыць, просячы рэабілітацыі.

Мы адпрэчылі вульгарную наркоманію, каб паскорыць дзяржаўную рэабілітацыю збэшчанага саўнаркама. Давалася чакаць. Ажно нарэшце саўмін загадаў склікаць камісію... У рэдакцыі зноўку тэлефонны званок: а ці ведаеце вы, што другім пунктам саўмін загадвае да сканчэньня працы камісіі ўсім абавязкова карыстацца наркоманіяй. Вось табе і маеш! Выходзіць, што фонд «Бацькаўшчына», выдаткоўваючы на «Пагоню» ўжо нават ня сотні тысяч, а мільёны рублёў, робіць ледзьве не падрыўную справу. Хочацца самога сябе нават не ўшчыкнуць, а ўкусіць: ці ня

сплю, ці ня сьніцца мне ўсё гэта?

Шаноўны спадар Бутрас!

Адзін наш пісьменьнік-нябожчык пісаў, што нам Бог усім дагадзіў, адно начальства кепскае даў. І так трывае да сёньня.

Пісалі нашыя да Гарбачова, спачатку пра мову, потым пра Чарнобыль. Пакуль ён там раздумваў, што адказаць, дык пазбыўся свайго прэзідэнцтва. Пісалі ў ЦК КПБ, пісалі да Папы Рымскага. Застаецца звярнуцца адно хіба да Спадара. Ня ведаю, праўда, што канкрэтна напросіць. Шаноўны спадар Бутрас, забярыце ад нас нашае начальства! Альбо хіба прыйшліце блакітныя каскі. Ці, можа, будзе лепш, калі Спдар напросіць якога-небудзь князька з Бананавых выспаў, каб прытуліў, даў дазвол стварыць Беларускаю Народную Рэспубліку, бо РБ, як і БССР — несапраўдная. Мы адпрацуем! Будзьма хоць бы абрываць з пальмаў какосы для таго рэжываванага сьнікэра.

Адказ напашу даслаць лістоўна ў Новы Ерк на адрас нашага прадстаўніцтва ў ААН. Мы, як гэта ня сьмешна гучыць, ёсьць сярод краін-заснавальнікаў гэтай шаноўнай арганізацыі. Зрэшты, можа, гэта таксама сучасная фікцыя і аніякага прадстаўніцтва няма? Адно на паперы?

Ніхто ня думае пра Беларусь. Адзін толькі Ленін...

М. С.

Жнівень-верасень, сёлета.

Псы вайны

Грамадзянін РП, які хацеў бы апрануць чужы мундзір, каб служыць у войску ў замежжы, легальна можа гэта ажыццявіць толькі ў польскім кантынгэнце ААН. Приватны ўступ у чужое войска ёсць злачынствам, з якімі польская Фэміда толькі пачынае змагацца.

Міністэрства замежных спраў, Дэпартамент аховы дзяржавы і вайсковыя інфармацыйныя службы ня ведаюць, колькі польскіх грамадзян нелегальна служыць у чужых збройных фарміраваннях.

— Трыццаць пяць прозвішчаў мы ўжо ведаем, тэрэтычна ў «гульні» могуць уваходзіць яшчэ каля дваццаці асобаў, — гаворыць палкоўнік Уладзімір Посьпех з Галоўнай вайскавай пракуратуры, ня тоячы, што ў падобных справах заўжды цяжка бывае з доказамі.

У паказаннях не сыходзяцца факты, даты, нават геаграфія. Дагэтуль, аднак, не пацвердзіліся звесткі аб масавым удзеле палякаў у Харвацкай Нацыянальнай Гвардыі, у складзе якой нават павінен быў паўстаць польскі легіён; аб удзеле палякаў у баях на тэрыторыі каўказскіх рэспублік; ані аб дзясятках землякоў, якія нібы са зброяй у руках загінулі ў былой Югаславіі. Дэпартамент аховы дзяржавы мае спраўджаныя дадзеныя толькі пра адзін такі выпадак: польскі добраахвотнік пасля ўступу ў харвацкую гвардыю быў забіты на другі дзень.

Асуджаныя на першым гучным працэсе вярбоўшчыкаў Крыштаф Копэц і Войцах Палачак распавядалі пра 17 трупцаў у адной толькі Босніі, стрэсуючы нашых дыпляматаў у Загрэбе і Бэлградзе, да якіх звярталіся ў распачы некаторыя сем і. Часам даходзіць нават да трагікамічных выпадкаў. Шэф консульскага аддзелу польскага пасольства ў Осла мусіў выдаць «пасведчанне аб знаходжанні пры жыцці» аднаму чалавеку, ізкралёг на каторага надрукавала кракаўская прэса. Пад час таго, як ён павінен быў ваяваць ды загінуць дзесь у Босніі — як напісалі ягоныя «таварышчы па зброі» — ён якраз збіраў у Нарвэгіі трускаўкі.

Францыя таксама ані разу афіцыйна не пацвердзіла ўдзел палякаў у сваім Замежным Легіёне, хаця французскае пасольства ў Варшаве ўсім ахвотным раздае ўлеткі з інфармацыяй аб магчымасцях уступу ў Замежны Легіён.

Некаторыя журналісты сцвярджалі, што ў легіёне служаць «каля 1000 польскіх грамадзян», а летась на вярбоўныя пункты нібы звярнулася 2 тысячы палякаў.

Цікава, што адзін прадпрыемальны чалавек, які даў у некалькі газет абвестку аб тым, што разсылае звесткі аб магчымасці ўступу ў Замежны Легіён з адрасамі вярбоўных пунктаў (гэта былі копіі ўлетак, атрыманых у фран-

цузкім пасольстве), меў ажно 506 кліентаў. Прынамсі, чатыры з іх выкарысталі атрыманую інфармацыю, дабраліся да Абіджана, дзе звярнуліся на вярбоўны пункт. Адзін з іх быў прыняты, але не прыступіў да службы. Пракуратура звярнулася з абвінавачаннем на яго ў суд авіявойска ў Познані. Прадпрыемальны перасылшчык, аднак, пазбег пакарання.

Пакуль застаецца цымяным пытанне са службай у Бундэсвэры прадстаўнікоў нямецкай меншасці з польскай Сілезіі. Яны ўхіляюцца ад службы ў Войску Польскім. Маючы падвойнае грамадзянства, яны выяжджаюць у Нямецчыну, дзе, падобна, уступаюць на службу ў Бундэсвэр. Шмат хто з іх потым прысылае бацькам свае здымкі ў мундзірах нямецкай арміі.

Аднак сілезкія ўлады прычаць, што гэта немагчыма, бо «служба ў Бундэсвэры звязана з пастаянай прапіскай на тэрыторыі ФРГ».

Дырэктар аддзела грамадзянскіх спраў Апольскай ваяводскай адміністрацыі, аднак, пацвярджае той факт, што навабранцы-немцы не звяртаюцца на камісію, і польскія ўлады гэтым выпадку бязрадныя шось зрабіць. Калі хто хоча пазбегчы войска, дык выяжджае ў Нямецчыну, каб перакачаць тэрмін чарговага вайскавага набору. Улады не рэагуюць на гэта, бо не чакаюць канфліктаў з нямецкай меншасцю.

У Галоўнай вайскавай пракуратуры гавораць, што факт вярбоўкі ў чужое войска цяжэй даказаць, чымсьці сам факт службы ў ім.

— Бо што такое вярбоўка? — задумваецца палкоўнік Посьпех. — Напрыклад, актывісты КПН (Канфэдэрацыя Незалежнай Польшчы — перакладчык), якія летась расклеілі ў Кракаве плякаты «Маладыя палякі! Харваты чакае вас. Звяртайтесь да нас», правялі ўсяго толькі «інфармацыйную акцыю» — як вырашыў суд першай інстанцыі, зьнімаючы з іх віну, ці гэта ўсё ж была вярбоўная акцыя, як сцвярджае пракурор?

Нават дасведчаным вайсковым суддзям цяжка на гэта адказаць. Бо гэта цалкам новае поле дзейнасці для праўнікаў, хаця яшчэ ў міжваенным часе за службу ў чужым войску каралі й пазбаўлялі польскага грамадзянства. Так учынілі з 6 тысячамі добраахвотнікаў, якія ўдзельнічалі ў грамадзянскай вайне ў Іспаніі.

26 гадоў назад ПНР прадугледзела пакаранне за падобныя дзеянні, а РП падпісала міжнародную канвенцыю аб забароне рэкрутацыі наёмнікаў.

«Wprost».

Пераклад з польскай мовы.

На гэты час польскімі вайсковымі судамі разгледжана 23 справы, якія датычаць службы ў Замежным Легіёне, 9 — удзелу ў вайне ў былой Югаславіі (7 з харвацкага боку, 2 — з сэрбскага), 1 — у апэрацыях амерыканскай арміі. Пакараных няшмат. Адзін наёмнік з Замежнага Легіёну атрымаў паўгады турмы з адтэрмінаваннем і 2 млн. злотых штрафу. На 2 гады турмы засуджаны харунжы, які ўцёк з Войска Польскага ў замежны Легіён, адкуль таксама дэзертыраваў. Столькі ж дастаў «харват», які пасля пяці месяцаў службы ў Загрэбскай нацыянальнай гвардыі вярнуўся дахаты ў Польшчу.

Савецкія людзі, выконваючы свой «інтэрнацыянальны» абавязак, ваююць у б. Югаславіі, Малдове, Каўказе, дзе яшчэ! Пра міжнародныя канвенцыі аб супрацьдзеянні вярбоўцы наёмнікаў ніхто, падобна, нічога ня чуў. Ці ёсць сярод іх беларусы? Мабыць, павінны быць, бо мы былі самай савецкай нацыяй. Шкада хлопцаў. У французскім легіёне хоць добрыя грошы плоцяць, нездарма ж палякі гэтак туды імкнуцца. Ёсць, дарэчы, звесткі аб тым, што й нашыя суайчыннікі пачалі туды трапляць.

Іосіф БРОДЗКІ

Літоўскі дывэртэсмант

Томасу Венцлова

I. Пралог

Вось каля мора сьціпляя краіна. Свой сьнег, аэрапорт і тэлефоны. Свае жыды. І шэры асабняк дыктатара. І постаць вяшчуна, Айчыну параўнаўшага з каханкай, па чым відаць ня так адметны густ, як веды з геаграфіі — паўднёўцы тут па суботах ездзяць да паўночных і, брыдучы дахат зімой пад мухай, часамі могуць заблукаць на Захад — тэма для скэтча. Тут адлегласці такія, што жыць маглі бы хоць гэрмафрыдыты. Вясновы поўдзень. Лужыны. Аблокі. Нязлічаных касцёлаў тлум на стрэхах нязлічаных касцёлаў — чалавек тут робіцца ахвярай таўкатні альбо фігураю мясцовага барокка.

II. Лейклос, вуліца ў Вільні

Тут нарадзіцца ў час няшпаркі, дзе ў дварыках вісяць пярыны, глядзець з-пад стрэхі, бачыць паркі, крыжы двухтварай Кацярыны, цурацца маці, чырвань боўтаць, калі ў лярнэткі глянуць пані, завулкам гэта, вузкім, жоўтым, піхаць двухколкі з лахманамі, накрываць з галавою ў мроях пра полек з дужымі грашымі, пасля на фронт пайсці гэроем і згніць на Вісьле — за Айчыну, Цара і Веру! — альбо пайсы сабе паабстрыгаўшы рана, у Новы Сьвет адплыць і рэйсам рыгаць у хвалі Акіяна...

III. Кавярня «Чярынга»

Час адыходзіць, дзевы кавярні ў Вільні пад спадарожны лязгат відэльцаў, нажоў і талерак — і прастора, хоць нападнітку, але неамыльна глядзіць на мяне між патыліцай і каўнерам. Над дахоўкамі стрэхаў нерухомы пунсовы круг, згубіўшы нутро ці пустое ўлоньне, і кадык завострыўся, як вырваны з чужых рук, а на месцы тваго толькі профіль, як на мэдалёне. І жаданьня-прагі-капрызу пачуўшы гук, падавальніца ў кофтанцы з дарагога баціста перабірае нагамі, толькі што знятымі з рук мясцовага футбаліста.

IV. Гэб

Забіўшы цмока, Сьвяты Юры імчыць бяз дзіды скрозь віхуры ад алегорый — толькі меч і конь пры ім. З іх дапамогай паскуду чорнаю дарогай з мяжы літоўскай гоніць прэч. Каго ж, меч сьціснуўшы ў далоні, пасекчы прагне? Сэнс Пагоні за тарчай пыл дарожны скрыў. Каго? Гяура? Злыдняў племя? Сусьвет?!... Ну, калі так — ня ў цемя Вялікі Вітаўт біты быў!

V. «Сябру-філэзафу пра манію, мэлянхолію й польскі каўтун», альбо Трактат XVIII ст. з бібліятэкі ўнівэрсітэта ў Вільні

Бяссоньніца. Жанчыны частка. Шкло рэптылій сьлізкіх, што паўзуць на сьцюжу. Шаленства дня праз мозг мой працякло ў патыліцу — і там зрабіла лужу. Ледзь варухніся — боль залье нутро. Як быццам нехта ў ледзяную жынку макае сваё вострае пяро і па складах выводзіць «не-на-ві-джу!» — па пропісу, дзе толькі сьлед крывы закружліны, і дзе жанчына ў крэмах, як пальцы да вашывай галавы, пускае ў вушы словы вечнай тэмы... І ў поцемках ты голы і адзін, як Задзяка знак сярод ільдзін.

VI. Паланга

Толькі мора на неба глядзіць і толькі яму ня страшна. Чалавек з белаю дзюны на сьвет пазірае. Адкідае галаву й пацягвае з пляшкі — як былы кароль, які даў сябе выгнаць з Краю. Дом зрабаваны. Атары й статкі пабралі. Сына хавае пастух у цемрах пяхоры. А перад ім — толькі край зямлі й салёныя хвалі, але веры замала, каб перайсці гэта мора.

VII. «Дамініконай», касцёл у Вільні

Пакінь смурод і грукат месца — завулкам ціхім час ступаць між дварыкаў, глухіх і цесных; зайдзі ў касцёл, на лаўку сядзь і там, ад пылу залатога калі падступіць горлам плач, ўдыхні сьвятло ад Пана Бога і ціха выдыхні: — Прабач.

1971 год.

Пераклаў Алесь ЧОБАТ.

8.30. Обзор событий недели. (Для глухих). 9.00. Мультфильм. 10.05. Слово на воскресенье. (Для глухих). 10.10. Приветствие. 10.30. Местная программа. 11.30. Развлекательная программа. 12.00. Час с Ганной Берберовой. 13.00. Художественный фильм. 14.00. Клубная программа. 15.00. Спортивная программа. 15.50. Красовские легенды. 16.00. Путешествие во времени и пространстве. 16.50. Привет, девочка. 17.00. Панорама. 17.15. «Человеческие годы». Сериал пр-ва США. 17.40. Программа о животных. 18.10. Тележурнал. 18.50. Химера. 19.25. Тележурнал. 20.00. Звездный час. 20.35. Сериал «Политическая комедия». 21.00. Тележурнал. 22.00. Концерт. 23.30. Сериал «Шаманский клуб». Телепр-ва пр-ва США. 00.20. Развлекательная программа. 00.30. Тележурнал. 01.05. Фестивальная студия. 01.25. Развлекательная музыка.